

Lunds universitet
Socialhögskolan

SOL 066

Vårterminen 2001

**HAR UNGDOMAR SOM KOMMIT PÅ "GLID"
NÅGON CHANS ATT NORMALISERAS?
- VAD TROR UNGDOMARNA SJÄLVA?**

**Författare: Carina Ågren
Marie-Louise Björk**

Handledare: Verner Denvall

Abstract

The purpose of our essay was to investigate whether a certain group of young people felt that they had a chance to live according to the rules and standards that rule our society through certain given support actions. Central issues were, e.g., if we could understand the situation of the adolescents through certain theories about social background and integration. Were the adolescents considered a social problem, and what were their view of themselves and the project in which they had participated.

We concluded that the youngsters themselves considered that they, through the support actions, got better starting conditions to become “normalized”, and that their social backgrounds, to a certain extent, did have an influence on their situation at the time of the study. The youngsters experienced the project as being very positive, and their opinion of themselves became more positive through the support they got. We also found that they were considered a social problem.

Innehållsförteckning	sid
Förord	3
INLEDNING	4
Problemformulering	4
Syfte och frågeställning	5
Metod och urval	6
Urvalsmetod	6
Litteraturen	6
Tillförlitlighet	7
Etiska övervägande	8
Tidigare forskning	8
Fortsatt framställning	9
AVHANDLING	9
Diskussion kring normaliseringsbegreppet	9
Presentation av projektet	11
Projektets utformning	12
Personal och arbetsätt	13
Personalens och ungdomarnas syn på projektet	14
Personalen	14
Ungdomarna	15
Begreppet ungdom	17
Diskussion kring begreppen social bakgrund och social integration	18
Integration	18
Social bakgrund och social integration	19
Ungdomarnas bakgrund och varför de blev aktuella för att ingå i projektet	20
Diskussion kring stämplingsperspektivet	22
Synsätt – hur förvaltning och personal ser på ungdomarna och hur ungdomarna uppfattar sig själva och hur de tror att andra ser på dem	25
Socialförvaltningen	25
Personalen	26
Ungdomarna	26
SLUTDISKUSSION	29
KÄLLFÖRTECKNING	34
Bilagor	36
Intervjuguide 1-2	

Förord

Vi vill framför allt tacka de ungdomar som vi intervjuat, utan deras hjälp hade vi inte kunnat skriva denna uppsats. Vi vill också tacka projektets personal, IFO-chefen på kommunen och omsorgsnämndens ordförande för att de ställt upp på intervjuer och svarat på våra frågor.

Stort tack till vår handledare, Verner Denvall, som har hjälpt oss på ett eminent sätt både med att hitta litteratur och varit konstruktiv i sin kritik om det vi gjort. Han satte inte bara myror i våra huvud, han rätade även ut många frågetecken för oss.

Ett särskilt stort tack till personalen på Osby Bibliotek som har sett till att vi fått tag på den litteratur vi behövt till uppsatsen.

Patrik, som har hjälpt oss med den språkliga delen i arbetet, skänker vi en speciell tanke.

Till sist, våra familjer som under en lång tid fått utstå både det ena och det andra utav oss, vad skulle vi gjort utan ert stöd.

Har vi nu glömt någon eller några så ber vi om ursäkt för det, och tackar Er här istället.

Carina Ågren
Marie-Louise Björk

INLEDNING

Problemformulering

Under vår 5:e termin upptäckte vi båda, att det i en del kommuner utgick speciella bistånd, i form av boendeprojekt, för ungdomar som var bostadslösa. Anledningen till att det projekt, vi var i kontakt med, startade var inte att ungdomarna endast var bostadslösa, utan de hade även problem med missbruk och kriminalitet.

Vi fann ämnet intressant och än mer intressant blev det när vi, i kursen kulturmöten och integration, började diskutera begrepp som etablerade och outsiders i samhället och hur människor integreras på olika sätt. Vi tog kontakt med ett av projekten vi hade hört talas om för att höra om de var intresserade av att vara föremål för en undersökning, som skulle belysa ungdomarnas situation. Vår förförståelse var den att ungdomar som blir aktuella för denna sorts insats eller åtgärd ofta är ”värstingar”, och vi undrade om det verkligen finns något eller någon, som kan få in dem på andra tankar och livsvägar. Vi hade även tankar om hur deras uppväxt och familjebild sett ut. Kan det påstås att, bara för att barn växer upp i t ex splittrade familjer så förutsätts det att de blir stämplade som ”värstingar”?

Normalisering, social bakgrund och integration, stämplingsperspektiv – outsiders, detta är begrepp som vi använt oss av för att försöka hitta en förklaring eller rättare sagt en förståelsemodell om de ungdomar vi samtalat med och deras situation. Det är inte lätt att reda ut begreppen då de många gånger går in i varandra och vi känner att det ena ofta förutsätter det andra. Normalisering och integration är två för oss mycket närstående begrepp – vi har svårt för att skilja dem åt. I korta drag menar vi, att vara normaliserad innebär att vi rättar oss efter vad som ses som normalt i samhället, att vara socialt integrerad innebär att vi godtar de sociala regler som samhället ställer. Begreppen diskuteras vidare och mer utförligt längre fram. Vi funderar även över, när någon inte anses vara ”normal” är den personen då stämplad, inte nödvändigtvis som en outsider, men ändå utpekad som att hon/han är annorlunda?

Runt omkring oss pratas det om ungdomar, deras beteenden, brist på sysselsättning och även bostadslöshet och att dessa är en del av de samhällsproblem som finns. Vem eller vilka det är

som pekar ut just dessa ungdomar som ett problem, och vad är det som gör dem till ett socialt problem? Vad gör samhället å detta, vilka resurser upplås för att lösa de eventuella problemen? När kan samhället ställa krav på ungdomarna att de ska klara sig själva, när blir de vuxna? Vad är det ungdomarna egentligen vill och vilka förutsättningar har de för att uppnå detta? Finns det överhuvudtaget någon chans till att dessa ungdomar ska kunna leva ett, vad vi kallar, normalt liv? Kan ett projekt av denna typ medföra att ungdomarna normaliseras? Vad tänker och känner ungdomarna själva kring sin egen situation, har de någon framtid? Detta är några av de frågor som vi ställde i samband med att vi bestämde oss för att skriva om ett av ungdomsprojekten. Vi funderade över vilka alternativ som finns för ungdomar som kommit på "glid". Claes Levin (1997), *"Ungdomar i tvångsvård"*, Råbyundersökning 1994, skriver om Råby och hur institutionsvården fungerar där och vilka resultat vården givit. Är det verkligen meningen, att vi ska skicka våra barn och ungdomar till institutioner istället för att själva försöka hitta nya konstruktiva lösningar, som dessutom kanske blir mycket billigare och bättre för både samhälle och vårdtagare?

Syfte och frågeställning

Syftet med den undersökning vi gjort är, att försöka ta reda på om ungdomarna anser att de, genom den insats de fått, förändrat sina möjligheter att leva efter de normer och regler som styr vårt samhälle. Vi vill också belysa kommunens och socialtjänstens syfte med att starta ett projekt för bostadslösa ungdomar. Vi finner att det är av vikt att få fram ungdomarnas syn på sig själva och deras tankar om sin situation och sin framtid.

Våra centrala frågeställningar är som följer

- Vilket är kommunens syfte med projektet?
- Vilken idégrund vilar projektet på?
- Hur är teoribilden av den sociala bakgrunden och integrationen till hjälp för att förstå ungdomarnas situation?
- Vad får ungdomarna att delta i projektet och hur upplever de detsamma?
- Hur ser ungdomarna på sig själva – vilken position har de i samhället?
- Om ungdomarna är sedda som ett socialt problem i samhället, vilka är det då som pekar ut dem som ett problem?

Metod och urval

Urvalsmetod

Vi har valt att förlägga vår undersökning till ett boende för ungdomar som bedrivs i projektform. För att ta reda på vad och hur boende och personal känner och tänker om denna form av insats, och vilken effekt de tror och känner att den har, valde vi att göra en intervjuundersökning med kvalitativ metod. Vi har även försökt ta reda på vad kommunen har för syfte och mål med projektet.

Vi har intervjuat fem ungdomar av sex, varav fyra är placerade i boendet, den femte har flyttat ut i eget boende med eget kontrakt, den sjätte har vi av olika skäl inte kunnat nå. Vi har även intervjuat två personal, en representant från socialtjänsten samt en representant från omsorgsnämnden. Intervjuerna med ungdomarna har i första hand skett på neutral plats, medan intervjuerna med personal och socialtjänstens representant har ägt rum på respektive arbetsplats. Vi har även varit i kontakt med Agnetha Hammerin, som är med i det forskningsprojekt som pågår i Kalmar län. På grund av tidsbrist har vi även intervjuat ett par personer per telefon, dessa är ej upptagna på band utan utgår ifrån de anteckningar vi fört.

Intervjuerna med ungdomarna och personalen har haft karaktären av djupintervjuer, (Halvorsen, 1992), strukturen på dessa har i viss mån varit i förväg fastställda områden och följdfrågorna som uppstått har varit beroende på de svar vi fått. (s 85-86). Vi har använt oss utav bandinspelningar, vilka vi sedan nedtecknat för att kunna analysera och sortera svaren vi erhållit. (s 103). Varje intervju har i tid tagit upp till 1 ½ timme. Vårt urval av intervjuobjekt grundar sig på att dessa personer har relevanta kunskaper om det specifika projekt som vi har undersökt. (s 102). Vi har valt att plocka ut vissa citat från intervjuerna då vi finner att de förstärker det vi vill förmedla, dvs ungdomarnas och personalens känslor och uttryck.

Litteraturen

När vi sökte efter litteratur som behandlar ämnet integration upptäckte vi att begreppet till största delen berör invandringsfrågor. En av de böcker som inte tar upp invandringsperspektivet i integrationsdiskussionen är boken *Social integration*, red Zeuner, den tar upp begreppet på ett mer allmänt sätt. Vi menar att denna bok är relevant för vår uppsats då den tar upp integrationsbegreppet från tidig barndom till ålderdomen, även ”de svagas” situation tas upp. För att förklara stämplingsperspektivet, utanförskap och normalisering, har vi valt litteratur som, vi menar, belyser begreppen utifrån olika infallsvinklar. Swärd och Ohlsson, *Ungdom som samhällsproblem*, diskuterar samhällets syn på ungdomar som ett socialt problem, de tar upp olika teoretiska perspektiv på ungdomsproblem som vi tycker är intressanta i sammanhanget.

Vi har använt oss utav Månssons bok *Moderna samhällsteorier* för att få bakgrunden till och förklara stämplingsperspektivet. *Vardagsbegrepp i socialt arbete*, red Denvall och Jacobson, förklarar t ex ungdomsbegreppet och normaliseringen, begrepp som vi använder oss av i uppsatsen. Dessa är av central betydelse för oss när vi diskuterar och analyserar projektet och intervjuerna. Elias och Scotsons bok, *Etablerade och outsiders*, berör teorier om utanförskap, stämpling, social bakgrund, grupperns betydelse och makt. Det är i första hand denna bok som varit vår inspirationskälla till vårt arbete och vår undersökning av en s k underordnad grupp i samhället.

Normaliseringspraktiker i det moderna samhället, är en avhandling av Thomas Öhlund, som bl a tar upp normaliseringsbegreppet och hur ungdomar med hjälp av olika arbetssätt anpassas till samhället. Vi fann att hans bok var av intresse för vårt undersökningsområde, då den behandlar hur ungdomar ”normaliseras”.

Tillförlitlighet

Vi är medvetna om att det är en brist att vi förlagt undersökningen till att endast gälla en kommun och ett boende, men detta har av tidsskäl och en annars allt för bred omfattning av undersökningen varit enda möjligheten för oss att hantera. Vi inser också att det är en svaghet att projektet inte har pågått under en så pass lång tid att det kunnat visa på tydliga resultat. Någon slutlig utvärdering av de boendes situation efter avslutad placering har alltså inte kunnat göras, och vi vet inte om insatsen är bärande i längden. Vi är dock medvetna om att liknande former av insatser bedrivs i andra kommuner, och att dessa, då de pågått över en längre tid, har kunnat se resultat av de insatser som är gjorda. Vi vill också passa på att

påpeka att vi inte funnit några projekt som fungerar på exakt samma sätt som det vi undersökt, inte heller har vi kunnat finna någon forskning som berör just denna typ av projekt.

Undersökningen gäller enbart för vårt undersökningsområde geografiskt. Resultaten av intervjuerna gäller inte allmänt, utan för dem som blivit intervjuade, möjligen kan de även gälla för dem som befinner sig i liknande situationer som våra intervjuobjekt.

Etiska övervägande

Då kommunen, i vilken projektet vi undersökt pågår, är relativt liten, ca 20.000 invånare, har vi valt att låta samtliga personer som är direkt berörda av boendet vara anonyma. Även ortsnamn är avidentifierade

Tidigare forskning

Det finns mycket forskning om ungdomar, deras livsstilar, problem och utveckling, några områden är som nedan följer.

Ungdomsstyrelsen, som är en myndighet, har två uppgifter i förhållande till ungdomsforskning. Den ena uppgiften är att följa utvecklingen av ungdomspolitiskt relevant forskning i Sverige och internationellt. Den andra uppgiften är att stärka kunskapsöverföringen mellan forskare, beslutsfattare och praktiker vad gäller ungdomspolitiskt relevant forskning.

Tidningen *Socionomen*, nr 2 – 2001, presenterar boken *Social pedagogik. I goda möten skapas goda skäl*, som utgår från Stig-Arne Berglunds doktorsavhandling *Val av livsstil*. Stig-Arne Berglund har bedrivit forskning vid Umeå Universitet som avhandlar problemungdomars sätt att hantera verklighet och konstruera identitet genom val av livsstil. Projektet och avhandlingen är en närgången studie av hur omhändertagna, socialt utsatta och problemdefinierade tonårsungdomar hanterar problematiska uppväxtvillkor och hur de skapar sina liv.

Thomas Öhlund har forskat om normaliseringspraktiker i det moderna samhället, forskningen tar upp ungdomars möjlighet till normalisering genom olika insatser från samhället. Forskningen syftar till att beskriva praktiker som leder eller anses leda till normalisering. Han

har tittat på åtta olika ungdomsprojekt som har olika sätt att arbeta på. Han förklarar dessa som socialadministrativa, alternativa, kamratstödande, förebyggande och behandlingspraktiker. Han menar att normaliseringspraktikerna tydligt visar hur det sociala ungdomsarbetet är kopplat till en teknologi om (re)socialisation. (s 298).

Volker Busch-Geertsema, som är sociolog och forskare vid Institutet för social planering och social forskning (GISS) i Bremen, har bedrivit forskning om ett projekt för hemlösa i Hannover. Projektet är ett alternativ till skyddat boende och de hemlösa erbjuds genom projektet förstahandskontrakt på lägenheter. Forskningen visar att ett eget boende är ett sätt att ge hemlösa en chans att få en bättre tillvaro. Forskningsresultatet visar också att ett eget boende med socialt stöd på frivillig basis svarar till de hemlösas önsknings. Ett eget förstahandskontrakt i kombination med socialt stöd på frivillig grund visar sig ge ett bättre resultat än skyddat boende. Forskningen presenteras i en artikel i tidningen *Socionomen* nr 1 – 2001.

Fokus, i Kalmar län, har nyligen påbörjat en forskning som behandlar kunskapsutveckling och kunskapsgenerering kring behandling och vård av unga i ett lokalt boende för ungdomsvård med kvalitet. Forskningsprojektets huvudmål eller –syfte är att genom forskarmedverkan i ett lokalt utvecklingsarbete, dels bidra till utvecklingsarbetet som sådant, dels till utvecklingen och systematiseringen av kunskapen kring behandlingsarbetets förnyelse när det bedrivs i den kommunala socialtjänstens regi och i den lokala miljön. Man kommer bland annat att reflektera över begreppet kvalitet och vad det innebär för alla berörda parter. Projektledare är FoU-assistent Agnetha Hammerin.

Fortsatt framställning

För att kunna följa vår diskussion börjar vi avhandlingen med att resonera runt normaliseringsbegreppet. Därefter gör vi en beskrivning av projektet som de ungdomar vi intervjuat ingår i, samt deras och personalens tankar om projektet och vad de vill att det ska leda till. Vi tar även upp kommunens syfte med projektet. Avsnittet avslutas med en sammanfattning och analys. Vidare fortsätter vi med en att beskriva ungdomsbegreppet. Vi anser att det är svårt att hitta självklara ramar för vilken ålder begreppet ungdom innefattar, därför tar vi upp en diskussion om ungdomsbegreppet. Därefter presenterar vi olika teoretiska perspektiv som vi anser vara relevanta i sammanhanget. Efter varje teoretiskt perspektiv kommer vi att redogöra för vad ungdomarna säger och vad personalen har att säga om

ungdomarna och deras situation samt avsluta med en analys. I vår slutdiskussion kommer vi att sammanfatta alla avsnitten och diskutera vidare.

AVHANDLING

Diskussion kring normaliseringsbegreppet

Vad är det som är normalt och vad är onormalt? Begreppen används ofta i samband med tillstånd eller beteende och avser då vad som är vanligt eller genomsnittligt och att detta följer vissa normer och regler. Mallander, Meeuwisse och Sunesson (1998), skriver om normalisering och att det i socialt arbete förekommer normalisering som arbete i två olika sammanhang. Den första gäller när en person eller en familj uppför sig eller handlar mot sig själv på ett otillåtet sätt, farligt eller stötande. Den andra är inriktad på att göra det möjligt för individen att leva ett, vad man brukar säga, normalt liv. (s 159).

Normaliseringsprincipen har, i Sverige, gjorts till en del av den officiella politiken och lagstiftningen. Det är inte ovanligt att tolka begreppet normalisering som att man ska göra de onormala mer normala. Det är inte helt säkert att det är människan som tvunget måste normaliseras utan det kan vara relationen mellan individ och samhälle som är störd och därmed behöver normaliseras. För att motverka sådana processer som leder till dålig självkänsla, isolering, passivitet o s v behövs det en större grad av aktivt deltagande i normalsamhället. För att människor som på något sätt är dysfunktionella och för att dessa ska kunna leva ett normalt liv gäller det att undanröja sådana hinder och i stället skapa gynnsamma förhållanden (Mallander, Meeuwisse, Sunesson, 1998, s 161-162). Författarna talar om den normaliserade miljön och vad den s k ”skandinaviska modellen” innebär, d v s den ”apparat inom den offentliga sektorn försöker skapa sådana förutsättningar för normalitet via resursöverföring”. (s 163). Resursöverföringen består bl a av nya lagar och service som boendestöd, social träning och anpassning till daglig liv (ADL). De talar här om resurser för människor som i första hand är handikappade och att de ska få resurser för att klara av ett ”Svenssonliv”, vilket är det som står som modell för vad som är normalt. (s 163).

Normaliseringsbegreppet innefattar även en social mening: att ha ömsesidiga relationer med dem som finns i ens omgivning, och även en samhällelig – att på ett naturligt sätt delta och utöva inflytande i samhällets alla delar t ex i organisationer och föreningar. (s 164). Författarna ställer frågan om någon egentligen vill vara ”normal” och leva likadant som alla

andra. De påtalar också att just begreppet normal är ett värdeuttryck och att man nog ska vara försiktig med att tala om vad som är normalt. (s 171-175). Det finns människor som av olika anledningar behöver hjälp med att få tillgång till sådana saker som bostad, uppehälle och social samvaro, men ofta kan det handla om att få medmänsklig värme och en frizon. Det finns klientorganisationer som jämställer en normalisering som innebär att de som inte är lika alla andra ska underkasta sig de normer som samhället har, med social kontroll och disciplinering. (s 171).

Thomas Öhlund (1997) skriver i sin avhandling, *'Normaliseringspraktiker i det moderna samhället'*, om bl a tre ungdomsprojekt som startats upp och där man i första hand har ungdomarnas alkohol och drog beteende i fokus. (s 42f). Projekten är en del av socialförvaltningen och de administrativa sysslorna, såsom anmälningar och utredningar, varvas med stödjande verksamhet. (s 71). Öhlund benämner dessa praktiker som socialadministrativa. Projekten inriktar sig på ungdomar som är i ålder 11- 20 år, där problemen i huvudsak rör de ungas beteende och inte föräldrarnas. (s 60). Målet med arbetet inom de tre projekten är att få ungdomarna att sluta med kriminalitet och /eller missbruk, sköta den sysselsättning de har samt ordna sin fritid. (s 62).

Thomas Öhlund skriver också genom att ungdomskulturen bl a rent av kan ses som farlig för samhällets fortsatta existens används olika tekniker för att splittra ungdomsgrupper för att förändra dessa på en individuell nivå Vidare säger Öhlund

Arbetets syfte kan utan tvivel sägas vara samhällsbevarande när det gäller moralregler, normer, social ordning och i laghänseende. Men, och detta är viktigt, förändring hos ungdomar, de avvikande ungdomarnas normalisering, bedöms efter kriterier utifrån hur skötsamma de blir. Man använder sig med andra ord av sociala tecken för att identifiera normalitet. (s 199).

Öhlund menar att arbete som socialförvaltningar har med ungdomar syftar till samhällsintegration. Detta ska ske genom att förändra de beteenden hos ungdomarna som inte är önskvärda. Individuella samtal är den teknik som främst används för ändamålet. (s 60). Hans slutsats är att "de normaliserande praktikerna syftar till att integrera ungdomarna till ett 'genomsnittligt' vuxenliv". (s 301).

Presentation av projektet

Projektet startades upp efter ett initiativ från tjänstemannahäl, då det uppfattades att det i kommunen fanns en grupp ungdomar som inte hade någon egen bostad, de flyttade runt till olika kamrater, många av ungdomarna hade någon form av missbruksproblem. Just de aktuella ungdomarna hade tidigare haft eget boende, men på grund av att de misskött sig blev de vräkta och stod således utan bostad.

En av de politiska företrädarna i kommunen säger, i en telefonintervju, att denna typ av projekt är bra för den verksamhet som bedrivs inom socialtjänsten. Även ekonomiskt sett är biståndsformen bra, då det i ett långsiktigt perspektiv är positivt med förebyggande verksamheter inom kommunen. Det är bättre att ta hand om ungdomarna i ett tidigt stadium till en lägre kostnad, än att skicka iväg dem till kostsamma behandlingsformer senare i livet. Förväntningarna från nämndens sida är att ungdomarna, efter en tid, ska klara av att komma ut i ett eget boende med en normal livsföring. Nämnden är, hittills, mycket positiv till projektet då mycket av vad som lades fram i projektbeskrivningen har infriats. Nämndens politiska företrädare anser även att allt förebyggande arbete i socialt arbete är oerhört viktigt, och att han gärna ser en fortsättning på projektet även om han inte idag kan säga hur framtiden ser ut. Projektet är budgeterat för två år vilket innebär att det återstår ca ett år av projekttiden.

Socialtjänstens funderingar runt projektet såg ut som följer. Flera av ungdomarna hade tidigare provat rehabiliteringsboende genom socialtjänsten, men det hade inte fungerat, eftersom de inte fått tillräckligt stöd i sin situation. Det fanns även ungdomar som varit placerade i familjehem eller på institution, och som vid hemflyttningen inte fått det stöd de behövt. Alternativet att flytta hem till föräldrarna har inte ansetts varit möjligt. De hade på grund av denna situation inte farit väl. Om ett mera skyddat boendialternativ funnits, hade kanske vissa placeringar pågått under en kortare tid. För att ge de här ungdomarna en bättre livssituation och bättre utvecklingsmöjligheter, ville därför socialtjänsten i kommunen ge ungdomar ett boende med mer heltäckande stöd än det de kunnat ge tidigare.

Projektets målgrupp är ungdomar i åldern 18 – 25 år, med behov av social rehabilitering. Syftet är att ge ungdomar förutsättningar för att klara ett vuxenliv genom kontinuerligt och nära stöd av vuxna ”modeller”. Projektets mål är att få individen att se och använda sina egna resurser så att den unge ska kunna

- få ett eget hyreskontrakt
- behålla ett hyreskontrakt
- planera sin månadsekonomi, så att hyra och nödvändiga utgifter tillgodoses
- klara vardagliga sysslor som exempelvis matlagning, tvätt, städning och egen hygien
- fungera socialt tillsammans med andra människor
- få möjligheter att prova på och uppleva olika fritidsaktiviteter
- få stöd i den aktuella sysselsättningen

Projektets utformning

Projektet, som är ett beviljat bistånd enligt Socialtjänstlagen, är utformat som ett boendestöd för ungdomar från 18 års ålder. Boendet sker på frivillig basis och för att den unge ska få tillgång till biståndet, ska han/hon vara dokumenterat bostadslös och ha någon form av kontakt med socialtjänsten. Innan placering kan bli aktuell träffas den unge, personal på boendet och en socialsekreterare för att prata om den aktuella situationen och om villkoren för en eventuell inflyttning till boendet. Den unge ska vid inflyttning ha genomgått ett antal drogtestar och vara drogfri, och de ska även ha någon form av sysselsättning i minst fyra timmar per dag. Innan inflyttningen har den unge och personal på boendet ungefär tre samtal och under denna period ska man vara drogfri. Vidare så gör den unge tillsammans med en socialsekreterare och personal på boendet en behandlingsplan om vad han/hon vill uppnå och vilket stöd som behövs. I behandlingsplanen ingår också att den unge godtar de regler som finns på boendet; nolltolerans på alkohol och droger och att det inte får förekomma hot och våld. Ungdomarna får intaga alkoholhaltiga drycker, dock får de inte vistas inom boendet så länge de uppvisar positiva drogtestar.

Boendet är upplagt efter hur mycket stöd och närhet ungdomarna har behov av. Stödet innebär, enligt personalen, att ungdomarna får den individuella hjälp som krävs för att bryta gamla vanor och beteenden. I första skedet delar man boende med en annan ungdom i den lägenhet där verksamheten har sitt hjärta, här finns även gemensamt kök och samlingsrum. Även personalens kontor finns här, detta medför att de ungdomar som bor här har mest stöd av och närhet till personalen. När behovet av närhet och stöd minskar, flyttar ungdomen till en möblerad satellitlägenhet för att visa att de kan ta ansvar för sitt boende. Innan ungdomen kan få ett förstahandskontrakt på en lägenhet genomgår de ytterligare två faser i boendet, som

innebär dels ett s k rehabiliteringsboende, dels ett provkontrakt. Ungdomarna har under hela processen tillgång till det stöd och den närhet som personalen ger.

Personal och arbetssätt

Personalen, som består av fyra kvinnor, är tillgängliga för ungdomarna sex dagar och fem kvällar/vecka.

Arbetet sker utifrån en plan som görs upp mellan socialsekreterare, ungdomen och kontaktperson från boendet. Man har planerade förändringssamtal med ungdomen, med utgångspunkt av vad som bestämts i arbetsplanen.

Personalen arbetar efter olika metoder och teorier som de anser passar verksamhetens behov. De utgår bland annat från psykoanalys/psykodynamik, kognitiv beteendeteori och lösningsfokuserad teori. Vilken metod/teori som används är individuell, man utgår ifrån vad den boende bäst svarar på

Vidare arbetar man på ett sätt så att ungdomarna märker att personalen är till för dem, och att de vågar lita på de vuxna och det stöd som finns - man bygger upp en tillit. Genom tilliten startar man en positiv process som möjliggör ett förändringsarbete. För att göra ungdomarna tryggare i sin tillvaro arbetar man med att upprätthålla en kontinuitet och struktur som gör att de vet ramarna och normerna för boendet.

En annan del i arbetet är att man visar respekt för den enskildes personlighet. Vidare betraktas alla i projektet som självständiga individer, med krav och ansvar för både sin egen utveckling, hälsa och ageranden.

En gång i månaden har personal och boende ett obligatoriskt boendemöte, där man t ex planerar gemensamma aktiviteter som ska ordnas under månaden. Syftet med aktiviteterna är att stärka de boende till ett rikt och självständigt vuxenliv förankrat i samhällets normer, struktur och kulturella arv. De flesta aktiviteter som planeras är frivilliga.

Personalens och ungdomarnas syn på projektet

Personalen

Vi talar med personalen och socialförvaltningen om deras syn på projektet, dess påverkan på ungdomarna och vilka följder de tror det kommer att ha. De är alla eniga om att projektet hittills haft en mycket positiv utveckling och de hoppas att projektet kommer att bli permanent. En av personalen säger bl a

Vi kunde inte i vår vildaste fantasi tänka oss att vi skulle nå de resultat som vi har gjort, och vi vet ju egentligen inte vad det beror på. Troligen så beror det på att vi har lärt känna de här människorna och vi lyssnar på dem. De är ju här frivilligt så de har ju ganska stort utrymme att göra vad de vill. Vi har ganska få regler, men de som finns gäller för samtliga.

Respekt och hänsyn är begrepp som är väsentliga för projektet, personalen menar att de lyckats förmedla detta till ungdomarna genom de samtal om t ex människosyn och människovärde de har haft. Ungdomarna själva talar mycket om vikten av att se människors lika värde och hur viktigt det är att respektera andra och varandra. Personalen uttrycker att, ytterligare påverkan som projektet kan ha är att ungdomarna får en familjekänsla och att de känner sig trygga i den gemenskapen. Det är även deras förhoppning att följderna för ungdomarna ska bli att de får en möjlighet att leva efter så "normala" levnadsförhållanden som möjligt, d v s eget boende, sysselsättning och familj, och att de fortsättningsvis lyckas med att hålla sig inom de normer som gäller. Vidare menar personalen att ungdomarnas förutsättningar för ett sådant liv har förändrats till det bättre om de jämför med tidigare. Ungdomarna har, säger personalen, utvecklats och gjort framsteg när det gäller t ex att fortsätta med påbörjade sysselsättningar, de vågar ta kontakt med myndigheter och arbetsplatser, självbilden har stärkts och de vågar se sig själva i ett framtidsperspektiv. De har inte heller begått några, av personalen kända, kriminella handlingar eller intagit droger.

De har inte drogat här sedan de flyttat in, de flesta har bott här i 8 månader. De har inte rökt cannabis, de har inte tagit amfetamin, de har inte gått på några andra droger. De har supit, det har de gjort, men de har inte kommit hit och luktat alkohol. Och så har vi då det här med kriminaliteten, då det är ingen som har begått något brott under den period de har varit här, de har ju stannat kvar, det som vi absolut inte trodde.

Ungdomarna

Ett centralt begrepp för ungdomarna är gemenskapen och att de tillbringar tid tillsammans och att de gör saker tillsammans, bl a utflykter, idrottar och biobesök. De flesta menar att de blivit mer öppna mot andra människor och att de också lyssnar på vad andra har att säga. Nu kan

och vågar de göra saker som de tidigare inte gjort, att ta kontakt med myndigheter och allmänheten innefattas i detta. Tillit och stöd är även något som de känner att de fått tillgång till. Flera av dem uttrycker också att de numer ser en öppning för framtiden och de delger också några av de drömmar och tankar de har om den. Utbildningar, arbete, familjer och bostad är viktiga delar i framtidsperspektivet som ungdomarna tar upp.

Jag vet att jag kommer att göra någonting, utbildning håller jag ju på med och det är ju jättebra, det måste jag medge. Jag hade ju tänkt på att bli designer eller nå. Om jag inte hade gått med i projektet hade jag troligtvis flyttat utomlands och supit, det är nog det mest troliga.

Alla ungdomarna är överens om att projektet varit bra för dem, de känner att de fått en ”andra chans”, de menar också att tillsammans med personalen så känns det som om de vore en familj. De är även övertygade om att de nu har större förutsättningar att lyckas med att skaffa sig ett ”svenssonliv”. Det som de känner som mest negativt med projektet är den kontroll som personalen har över dem. Men, säger en av ungdomarna, ”det är också bra att kontrollen finns där, för då är det lättare att låta bli att göra dumma saker”.

Jag har ju fått mycket hjälp på vägen om man säger så och det är jag glad för. För annars tror jag att jag hade varit någon helt annanstans. Så jag vet att jag har goda förutsättningar för att lyckas. Målet är ju att få en egen lägenhet och att få ett jobb eller fortsätta utbilda mig till någonting. Jag vill sköta mitt liv, alltså som normala Svensson gör.

Ungdomarna menar att de såg projektet som en möjlighet att bryta gamla vanor, men möjligheten till ett eget hyreskontrakt var också en av orsakerna till att de valde att delta i projektet.

Jag valde att gå med i projektet helt själv för att jag skulle kunna komma vidare. Jag har inga möjligheter annars, man får så bra chanser genom att man är här, de fixar jobb åt en eller hjälper till i alla fall. Man har någon att snacka med om man får problem och sånt, så att man pallar med. Så är det för att jag ska kunna få en lägenhet senare, annars går det aldrig.

Sammanfattningsvis har vi kommit fram till att, socialtjänsten och personalen är övertygade om att ett visst antal av ungdomarna ska klara av att nå de mål som är uppsatta för var och en. Det är inte säkert att alla kommer att klara av ett eget boende just nu, utan de måste utvecklas och mogna mer innan de är redo för detta.

Projektets mål och syfte är, som vi tolkar det, att hjälpa ungdomar som hamnat ”snett” i samhället tillbaka till en normal livsföring, d v s normaliseras. För att hjälpa ungdomarna till att bryta med droger använder man sig av drogkontroll och låter inte ungdomarna vistas i boendet om de är berusade eller påverkade. Personalen visar på alternativ till droger, och talar om de fördelar som finns med drogfriheten.

Det sociala arbete som utförs är, precis som Mallander, Meuwisse och Sunesson diskuterar, inriktat på att göra det möjligt för ungdomarna att leva ett så kallat normalt liv. Personal och socialtjänst försöker att undanröja en del av de hinder som föreligger och i stället skapa mer gynnsamma förhållanden och bättre förutsättningar för ungdomarna. En del av de hinder som både ungdomarna och personalen pratar om är bl a de beteendemönster som de unga tidigare haft, bristen på kontakter med bl a näringslivet, avsaknad av stöd samt bristen på tillit till andra människor men även tron på sig själva. För att undanröja en del av hindren använder man sig av olika metoder och teorier, såsom lösningsfokuserad teori, kognitiv beteendeteori och psykoanalys/psykodynamik.

När begreppet normal beskrivs talar författarna, Mallander, Meuwisse och Sunesson, om ett värdeuttryck och att vi måste vara försiktiga att använda oss av detta. Dock är det så att ungdomarna själva pratar om det ”normala” liv de vill leva och att de även vill försöka rätta sig efter de normer som finns.

Det finns likheter mellan de tre projekt som Öhlund beskriver och det projekt vi studerat. Målet med arbetet, som vi tolkar det, är att bryta de negativa beteende och trender som ungdomarna uppvisar bl a genom att använda sig av individuella samtal. Ungdomarna ska normaliseras. Skillnaderna mellan ”vårt” projekt och Öhlunds, är åldersgrupperna och de tre projektens administrativa sysslor när det gäller anmälningar och utredningar.

För att ungdomarna i ”vårt” projekt ska kunna få det efterlängtade hyreskontraktet krävs det att de visar att de kan leva på ett av samhället accepterat sätt. Detta är, som vi tolkar det, vad Öhlund menar när han skriver om att ungdomarna måste vara skötsamma innan de kan anses vara normaliserade.

Begreppet ungdom

Personens psykiska utveckling och mognad avgör huruvida vi definierar den som ungdom eller vuxen, det är inte alltid åldern som styr detta. Klarar man av att ta ansvar för sina egna handlingar, konsekvenserna av dessa och ansvar för sitt liv, bl a försörjning, menar vi att även en 18-åring kan betecknas som vuxen. Att definieras som ungdom när man är mellan 20 och 25 år kan av vissa anses vara fel eftersom man då är myndig och bör anses vara vuxen. Ovanstående är våra tankar om begreppet ungdom.

Hur länge ungdomsperioden pågår varierar mellan olika tidsperioder sett ur ett historiskt perspektiv. Ungdomstiden har blivit längre än vad den var under t ex tidigt 1900-tal, idag talar vi utan vidare om 29-åringar som ungdom, vilket tidigare var otänkbart. (Swärd, 1998, s 59f)

Ohlsson & Swärd (1994), förklarar ungdomsbegreppet utifrån den inre psykiska utvecklingen där den unge övergår från att vara barn till att bli vuxen, adolescens. (s 11) Vid bokens utgivningstid ansågs perioden pågå från 11-års ålder till 20- eller 25-års ålder. I den psykoanalytiska teorin ser man ungdomstiden, adolescensen, som en "kristid" och att det är under denna period som "jag-identiteten" ska bildas. Krisen består av en inre konflikt som rör bl a frågor om självständighet och kontroll.

Swärd (1998) menar att en del ungdomar kan agera som vuxna i vissa situationer, t ex när det gäller sexualitet och relationer, men när det gäller andra, såsom försörjning och arbete, kan de bli tvingade att stanna kvar i ett så kallat ungdomstillstånd. (s 59) Han förklarar även begreppet ungdom utifrån den utredning *Ungdomars välfärd och värderingar* (SOU 1994:73), där alla mellan 16 och 29 år betraktas som ungdomar. (s 60)

Diskussion kring begreppen social bakgrund och social integration

Integration

Vi börjar detta avsnitt med att diskutera begreppet integration för att sedan övergå till att förklara den sociala bakgrunden och den sociala integrationen.

Begreppet integration är ett allmänt använt begrepp som, vi uppfattar, ofta sätts i samband med invandring, vilket inte är den form av integration som vi vill förklara och hänvisa till i uppsatsen. Vi har använt oss av uppslagsverk för att förklara begreppets allmänna betydelse.

Integration (lat. *integra* 'tio, av *in* 'ntegro 'återställa ' av *in* 'nteger 'orörd', 'ostympad', 'hel', 'fullständig', 'oförvitlig') integrering. Integration inom samhällsvetenskapen: process som leder till att skilda enheter förenas; även resultatet av en sådan process (Nationalencyklopedin, 1992, s 499).

I Bra Böckers Lexikon 2000 (1997), förklaras begreppet vidare:

Den sammanhållning och den samverkan mellan olika element som är förutsättningen för ett väl fungerande samhälle. Den sociala integrationen antas bygga på olika faktorer, t ex värdegemenskap mellan individer och grupper eller förekomsten av en långt driven arbetsdelning och specialisering i samhället. Begreppet integration används i en mer begränsad betydelse när man talar om behovet att integrera olika kategorier av människor i samhället. Det handlar då ofta om att få till stånd en fungerande samlevnad mellan majoritet och minoriteter, vilket inte behöver betyda att de senare förväntas assimilera sig. (s 140)

För att begreppet ska få en relevant innebörd i vårt sammanhang redovisar vi även vad social integration innebär. Dag Österberg (1991), beskriver begreppet integration enligt följande:

/.../ integration i sociologiska sammanhang dels om sådana former av social samvaro som gör deltagarna till delar i en helhet, dels om själva detta tillstånd i dess helhet. Man talar om hög eller låg grad av integration, beroende på om denna helhet är väl sammanhållen eller löslig. (s 27)

Social bakgrund och social integration

Hur vi integreras i samhället beror mycket på hur barndomen såg ut, detta menar Christoffersen (1997) i sin artikel *Börns integration eller udstødning*. Har man, som barn, föräldrar som står utanför de normer och regler som styr vårt samhälle är det högst troligt att man fortsättningsvis kommer att falla utanför själv. Om ens föräldrar inte är integrerade i samhället tar vi lätt efter, då detta är ett beteende som vi känner igen och är uppväxta med. (s 21 ff). Vidare menar Christoffersen att brist på egenvärde och självdestruktivt beteende är vanliga situationer om barnen varit utsatta för fysisk och sexuell misshandel. Barn med långtidsarbetslösa föräldrar lever med större risker att bli utsatta för utmärkande och kränkande behandling. Han säger också att detta kan vara en av de processer som innebär att en samhällslig utstötning av föräldrarna får en smittande effekt på barnens villkor. (s 28). I artikelns slutsats skriver han att det finns flera undersökningsresultat som underbygger ett antagande om att föräldrarnas yrkesmässiga succé eller fiasko kan få betydelse för utvecklingen av barnets identitet, egenvärde och sociala integration. (s 35).

I *Etablerade och outsiders* (1999), tar Elias och Scotson upp sambandet mellan identifikation och social bakgrund.

Även utan systematisk undersökning kan vi i vardagslivet lätt observera att den bild som barn skapar av sig själva påverkas inte bara av deras egen upplevelse av föräldrarna, utan också av deras upplevelser av vad andra säger och anser om dem. Barns statuskänsla är snarast starkare än vuxnas, även om den är mer knuten till fantasier. Den säkerhet en person skaffar sig som barn genom tron på sin familjs höga status färgar ofta hans självkänsla längre fram i livet, även om hans egen status är osäkrare eller har sjunkit. På samma sätt avsätter barnets upplevelse av att dess familj tillskrivs låg status spår i självbild och självkänsla länge fram i livet. (s 159).

Palle Rasmussen (1997) tar även han upp frågan om den sociala integrationen och dess mekanismer. Han skriver att den sociala integrationen blir synliggjord först när den inte fungerar. Social desintegration väcker ofta uppmärksamhet både för att den bryter mot utbredda normer och för att den blir föremål för kontroll, som regel från det offentliga (s 41).

Rasmussen behandlar i sin artikel även de sociala spänningar och integration som föreligger vid ungdomsperioden. Han är en av flera som uttrycker att social integration bör ses i ett tidsperspektiv. Om personer eller grupper desintegreras från de erkända livsformer och normer i samhället, reagerar både de själva och omgivningen på det. Resultatet kan principiellt bli antingen 1) reintegration i de erkända livsformer och normerna, 2) etablering av alternativa livsformer och normer eller 3) fortsatt desintegration. Som regel är det den första eller den tredje möjligheten som är aktuell. Om desintegrationen fortsätter på längre sikt, är den ofta förbunden med marginalisering och social utstötning. (s 47). Vidare menar Rasmussen att när man lösgör sig från barndomsrollen och dess sociala band och då befinner sig i en öppen situation medför det i sig själv en desintegration. Naturligtvis finns det stora skillnader i denna situations karaktärer; en del ungdomar har tydliga livsbanor att följa medan andra har svårt att se fram emot något. Centrala sammanhang för den sociala integrationen för ungdomarna är, menar han, familjen, utbildning och arbete som då är kärninstitutioner i samhället. Men även massmedia och det offentliga livet har en väsentlig betydelse. (s 47-48).

Att ha förmågan att ta hand om en familj, med allt vad det innebär, är allt annat än av naturen givet (Elias och Scotson, 1999). De menar att förmågan är i hög grad beroende av den till största delen informella fostran som människor på väg mot vuxenlivet har fått eller snappat

upp från sin familj och omgivning. (s 128). Deras innebörd av vad att ”ta hand om sin familj” innebär är bland annat att klara av familjens inkomster och utgifter, måltider, hälsa, konflikter mellan familjemedlemmar, fritidssysselsättningar och mycket annat. Elias och Scotson påtalar också att det alltid finns familjer som inte klarar av att sköta sina relationer i familjen enligt de regler som av majoriteten är fastslagna, d v s de normer som samhället satt upp. Detta kan då bero på flera olika saker såsom, familjetraditioner, avsaknad av enskilda föredömen vid tidiga år, eller kanske att de varit med om omstörtande händelser och katastrofer i familjesituationen. (s 129).

Ungdomarnas bakgrund och varför de blev aktuella för att ingå i projektet

Socialförvaltningen har, i de flesta fall, haft kännedom om ungdomarna och deras familjer under en längre tid. Förvaltningen och personalen uttrycker det som att någon form av kontakt funnits tidigt i familjerna – de talar om generationsproblem och att ungdomarna i princip har det med sig från start. Problematiken i familjerna har varit av olika art, missbruk, relationsstörningar inom familjen är ett par exempel. Flera av ungdomarna har, i omgångar, varit placerade i familjehem och i något fall har även behandlingshem varit aktuellt.

Ungdomarnas egen beskrivning av kontakten med socialförvaltningen, om man ser det i ett tidsperspektiv, började när de var i tonåren. När vi frågar ungdomarna om deras tidigare hem- och boendeförhållanden, berättar de inte om barndom och uppväxt i första hand, utan de refererar istället till de tidiga tonåren. Efterhand som samtalen med ungdomarna pågår kommer vi in på deras skolgång, hur den sett ut och vilket stöd de fått, dels av föräldrar och lärare men även av kuratorer. Alla fem uppger att de under någon period tyckt att skolan var jobbig, och tre av dem menar att skoltröttheten kom tidigt. Redan i tredje och fjärde klass tyckte de att skolan var ointressant och inte hade något speciellt att ge dem. Flertalet av ungdomarna känner att de inte lyckats speciellt bra med sina studier, någon menar att studieresultaten varit medelmåttiga eller ”hyfsade”.

Jag har varit skoltrött sedan jag gick i trean i stort sett, så det gick inte så bra. Jag trivdes inte i grundskolan överhuvudtaget, sen var jag ju mobbad också. Sen så gick jag ju i alla fall, konstigt nog, ut nian. I slutet så var det väldigt trötta, de fick i stort sett tvinga mig till skolan.

Mobbing har varit ett vanligt inslag för en del av ungdomarna, och de tror själva att detta kan ha varit en av anledningarna till att de blev skoltrötta. De som blev mobbade känner inte att de

haft något stöd ifrån skolans håll, och i något fall så talas det om att de inte kunnat lita på de kuratorer som funnits på skolorna. Sammantaget talar de om att det inte funnits något vuxenstöd när de behövt det. Flera av ungdomarna känner också att de inte vågar lita på andra människor eftersom de känner att de blivit svikna ett flertal gånger. En av ungdomarna uttrycker det på följande vis

Jag tog inget stöd från andra, det försvann redan innan, tidigt, för det var ingen som såg någonting. Jag tänkte att jag skiter i dem, för de ser ändå inget, de bryr sig inte. De visste ju ingenting.

Hur det såg ut för ungdomarna med tanke på kamrater och kamratstöd är något vi inte kunnat få ett tydligt och rakt svar på. En av ungdomarna som säger

Jag blev väldigt mycket mobbad då så det var därför det gick snett och så. Det var utav lärare och eleverna i klassen då det började i tredje eller fjärde klass, sen så började jag skita i allt, då blev allting negativt, jag sket i det och jag gjorde inga läxor och jag snattade. Man var annorlunda då man fick lite vänner eller uppmärksamhet, sen när jag började sjua så sket jag i det, jag hoppade av totalt, då var jag ute och festade med vänner. Jag hade bara äldre kompisar, jag hade inget gemensamt med de yngre – de var alltid hemma.

Personalen, i projektet, har den uppfattningen att ungdomarna har haft en jobbig uppväxttid, där det inte funnits speciellt mycket trygghet för dem. En av personalen uttrycker det som ”de har aldrig blivit uppmuntrade i hela sitt liv”.

Vi talade med ungdomarna om hur deras situation såg ut för ca ett år sedan, hur de bodde, levde och varför de blev aktuella för få boendebiståndet. Gemensamt för dem var att de inte hade någon bostad, flera av dem berättade om att de flyttade runt till olika kompisar och att de festade en hel del. Festande, mycket bråk och stök har förorsakat vräkningar för ungdomarna. Samtliga uppger att de på något sätt haft problem med alkohol och/eller droger. Flera av dem berättar också om hur de ofta varit i slagsmål och gjort ”dumma saker”, som en av ungdomarna säger. När det gäller sysselsättning har ungdomarna antingen tagit ströjobb, påbörjat utbildningar som de inte har slutfört eller har de varit utan sysselsättning över huvudtaget. Försörjningen har tillgodosetts i form av bistånd från det sociala.

Boendebiståndet var för de flesta det enda alternativ som fanns, om de inte skulle bo på gatan, hos kompisar eller bli placerade på behandlingshem. Det är dock viktigt att påpeka att placeringen är frivillig och att inget tvång föreligger.

Sammanfattar vi begreppen social bakgrund samt integration och lägger till det som framkommit genom intervjuerna har vi kommit fram till att, barndom och uppväxttid har stor betydelse för hur vi som människor integreras i samhället. Risken för att falla utanför är större om barndomen varit präglad av otrygghet och kanske splittrade familjer. Har det dessutom, i flera generationer, förekommit missbruk, våld och någon form av utnyttjande är det svårare att integreras socialt. För att bli accepterade i samhället måste vi efterleva de rådande normerna och kraven. "Våra" ungdomar har sedan tidig ålder levt i, vad vi kallar, otrygghet i form av splittrade familjer, familjehemsplaceringar och även placeringar på behandlingshem. Deras egen uppfattning är att de inte har haft tillgång till ett trovärdigt vuxenstöd.

För att socialiseras behövs någon eller några som visar vägen för vad som är godtagbart eller inte, vilka regler som gäller och vilka rättesnöre vi har. I diskussionen om social integration tar Rasmussen upp vikten av familj, utbildning och arbete. Utifrån våra intervjuer kan vi utläsa att relationerna inom familjen varit störda på ett eller annat sätt, att ungdomarna själva inte sett någon större mening med utbildning eller att de har haft tillgång till sådan samt att de inte har haft ett stadigvarande arbete eller sysselsättning. Med stöd av Christoffersen, Elias och Scotson samt Rasmussens teorier, menar vi att ungdomarnas sociala bakgrund har haft en stor inverkan på deras svårigheter att integreras socialt i samhället.

Diskussion kring stämplingsperspektivet

För att undersöka den sociala definitionen av avvikelser och för att försöka belägga varför olika situationer, individer, processer och händelser definieras som sociala problem finns det olika teorier om stämpling eller stigma. Ohlsson och Swärd menar att grunden för stämplingsteorin, är samhällets reaktion på avvikande beteende och inte orsaken, och ett socialt problem är det som någon definierar, stämplar, som ett socialt problem. Det centrala för stämplingsteorin, är att ett socialt problem eller en social avvikelse bestäms av den samhälleliga reaktionen på ett påstått brott mot regler och förväntningar. När en individ eller en situation stämplas som problematisk eller avvikande, är den som stämplar alltid i en position där det går att få stöd och spridning för en sådan stämpling. Den som stämplar måste ha en negativ stämpling att komma med och makt för att få den att erkännas. Sociala problem är därför helt beroende av den uppmärksamhet de får från allmänheten eller från samhällets kontrollinstitutioner. (Ohlsson, Swärd, 1994, s 124f).

Vidare menar de att när någon en gång blivit stämplad som problematisk eller avvikande kan det begränsa den stämplades chans till upprättelse och att slippa stämpeln. Den stämplade förväntas av de flesta att bete sig avvikande och fortsätta att bryta mot normer för normalt beteende. Detta kan leda till att den stämplade istället utvecklar och förstärker den avvikande rollen. (Ohlsson, Swärd, 1994 s 125).

Berg menar att stämplingsperspektivet är sprunget ur den symboliska interaktionismen och fenomenologin. Det som anses ligga till grund för den interaktionistiska stämplingsteorin är Thomasteoremet, vars egentliga upphovsman Howard Becker anses vara genom de böcker och artiklar runt avvikande beteende, som han publicerade från 50-talet och framåt. Enklast kan stämplingsteorin beskrivas:

Definiera en människa som avvikare och han blir det!"/---/ "Avvikelse kan bara förstås om vi sätter in dem i relationer mellan människor där någon med makt stämplar ett visst beteende som avvikande. (Berg, 1998, s 175).

Becker ser inte avvikelserna som något statiskt, utan snarare som en process. "Man *är* inte en avvikare, man *blir* det! Avvikaren genomgår en *karriär* som slutar i en uppfattning om permanent avvikelse, som omfattas av både personen själv och dem som omger honom". (Berg, 1998, s 176).

Dag Österberg tar även han upp begreppet avvikelser och menar att det står som en sammanfattande benämning för brott mot en rad olika regler, föreskrifter, lagar, kutymer o s v (s 98).

För att ytterligare belysa stämplingsperspektivet, har vi även valt att använda oss av Norbert Elias och John L. Scotson (1999), där de i boken *Etablerade och outsiders* förklarar stigmatisering utifrån olika faktorer.

Elias och Scotson menar att stigmatisering följer ur maktskillnaderna och att en grupp kan hävda en annan grupps underlägsenhet beror på maktrelationerna dem emellan. Att någon i en grupp nedvärderar en medlem i den andra gruppen har inte att göra med outsiders individuella egenskaper eller kvalitéer. Man betraktas som skild från och som underlägsen den etablerade gruppen om man tillhör en nedvärderad grupp eller kategori. Ett kraftfullt instrument är den moraliska differentieringen, att trycka etiketten "lägre värde" på en annan grupp kan användas som ett vapen av den etablerade gruppen för att upprätthålla sin sociala

överlägsenhet. Detta omdöme formar den andra gruppens självbild och identitet, och därigenom försvagar den. Tillskrivning av skam är alltså en aspekt av maktutövning. (s xiiiif). Det avgörande villkoret för varje effektiv stigmatisering av en outsidergrupp från en etablerad grupp, är att det råder en ojämn maktbalans. En grupp kan effektivt stigmatisera en annan grupp bara så länge som den är väletablerad i de maktpositioner från vilken den stigmatiserade gruppen är utestängd. (s xxxii). När maktskillnaden är mycket stor mäter sig medlemmarna av en outsidergrupp med sina förtryckares måttstock, och utifrån förtryckarnas normer finner de sig själva bristfälliga och upplever sig ha ett lägre värde. (s xxxviii).

Vidare menar Elias och Scotson att, etablerade grupper kan känna sig hotade av en outsidergrupp, de kan känna ett hot mot den rådande ordningen och att en närmare kontakt med outsidergruppen kan hota deras ställning och dra ner dem till en lägre statusnivå. En skyddsmekanism är skvaller, som snabbt tar fasta på allt som kan ställa outsidergruppen i dålig dager och som bekräftar den egna känslan av överlägsenhet i moral och uppträdande och att man har en högre social status. (s 135).

De etablerade markerar sin ställning, kämpar för sin överlägsenhet, status och makt, sina normer och övertygelser, och i den situationen använder de nästan överallt samma vapen, däribland förödmjukande skvaller, stigmatiserande föreställningar om hela gruppen baserade på observationer av den sämsta minoriteten, nedsättande kodord och så långt möjligt utestängning från alla möjligheter till makt – kort sagt drag som man vanligen abstraherar från den figuration där de uppträder under beteckningar som ”fördomar” och ”diskriminering”. Eftersom de etablerade vanligen är mer välintegrerade och i allmänhet mäktigare kan de med hjälp av induktion och utfrysning av tvivlare sätta stor kraft bakom sina övertygelser. De kan ofta rentav förmå outsiders att acceptera en bild av sig själva som är formad efter den ”sämsta minoriteten” och en bild av de etablerade formad efter den ”bästa minoriteten”, vilken är en känslomässig generalisering från fåtalet till helheten. (s 144).

Elias och Scotson menar också att ger man en grupp dåligt rykte, så försöker den troligtvis leva upp till det. Samhället kan ta avstånd från en grupp för att den uppför sig illa, och gruppen kan uppföra sig illa för att samhället tar avstånd från dem. Gruppen kan vara en allians mellan utstötta och de kan ha en stark drift att framkalla vrede och fiendlighet hos personer som tillhör den värld som de är utestängda från. (s 118). En outsidergrupp har inte samma möjlighet som en etablerad grupp att omvandla sina fördomar till diskriminerande handlingar, de besitter inte den makten. Detta kan istället ta sig i uttryck i form av brottslighet, vandalisering eller andra brott mot den etablerade ordningen. I synnerhet för de unga är detta ofta det enda sättet för medlemmar av grupper som blir utfrusna, utestängda och sårade i sin självkänsla att i någon mån ge igen mot de etablerade. (s 147).

Elias och Scotson skriver om ungdomars beteende i ett speciellt samhälle, men detta är även gällande för samhället i stort. De menar att, ungdomar i etablerade familjer lär sig tidigt att tänka på sig själva i framtidsstermer, medan ungdomar i outsiderfamiljer ofta har svårt att se sig själva i något framtidsperspektiv. Mer än vanliga ungdomar lever de i och för stunden. Dessa ungdomar vill precis som alla andra vara "någon", men det enda sätt de känner till att visa de som behandlar dem som om de inte vore "någon" att de faktiskt är "någon" är enbart negativt, liksom den känsla som de har för sin egen identitet. De gör uppror mot utstöttheten genom att provocera och störa, angripa och i möjligaste mån förstöra den ordnade värld som de är utestängda från. (s 108).

Synsätt – hur förvaltning och personal ser på ungdomarna och hur ungdomarna uppfattar sig själva och hur de tror att andra ser på dem

Socialförvaltningen

Socialförvaltningen berättar att det kom signaler från flera håll om ungdomar som "flöt" omkring på orten, ungdomar som tillhörde olika grupperingar. Som vi tidigare berättat förekom det missbruk, kriminalitet, slagsmål och bråk. Skolan och bostadsbolag, inom allmännyttan, i kommunen var några av de som gjorde socialtjänsten uppmärksamma på att det förelåg ett problem. Gemensamt för ungdomarna var att bostadsbolaget vräkt dem från deras bostäder på grund av att de misskötte sitt boende. De av ungdomarna som gick i skolan, på gymnasiet, klarade inte av utbildningssituationen. Även polis har varit inkopplad på grund av de kriminella inslag som förekom i en del av fallen. Förvaltningen såg allvaret i situationen och kände att något måste göras, då det ansågs vara ett socialt problem.

Vi talade med både personal och ungdomarna om vilken position ungdomarna i boendet har i samhället och vad de tror att andra samhällsgrupper anser om dem. Vi diskuterade även hur ungdomarna uppfattar sig själva och sin samhällsposition, och om denna syn har förändrats sen de kom med i projektet.

Personalen

Personalen menar att ungdomarna har utmärkt sig och att samhället och invånarna därmed ser dem som ett socialt problem. "De har ju nästan det här med sig, stämpeln, att folk ser dem på

ett visst sätt i samhället.” Vidare menar personalen att ungdomarna är väl medvetna om hur andra människor ser på dem och för att förändra det ”krävs nog mer än att man bor här”. En personal uttrycker det som att de redan har en skvärstingroll i samhället enligt vissa grupper. De har en känsla av att ungdomarna själva ”klassar” sig lågt, framförallt om de är depressiva, ser de sig verkligen som outsiders. Gör de ett snedsteg så uppmärksammas det direkt, till skillnad från om ”Svensson” gör det.

Ungdomarna

Samtliga ungdomar menade att deras position i samhället, enligt andra, är låg och att de inte har så mycket att säga till om. När de nu tittar tillbaka, konstaterar de att så var fallet redan tidigare.

Som det var för ett år sedan så var vi emot samhället, det är helt klart. Det var ingen som ville umgås med oss, men nu, de tittar väl fortfarande lite snett, de tänker – hon är med i projektet, vad har hon för problem eller nå. Men, det är inget att bry sig om. För ett år sedan hade jag alkoholen så då brydde jag mig inte vad andra tyckte.

Då var det väl mer mest att man försökte se dem så att de skulle ha respekt för en, alltså rädsla egentligen, om man kan kalla det respekt. Då var man bara ute och slog folk på käften, så de blev rädda för en och då fick man respekt. De ska vara lägre ner än en annan, så mycket som möjligt, förutom ens vänner som ligger på samma nivå. De som trodde något annat var ju efterblivna. Vad de äldre sa sket man fullständigt i, de fanns ju inte. Andra litar inte på en.

Just det uttrycket, att de tidigare inte brydde sig om vad andra ansåg om dem och deras beteende, var gemensamt för alla ungdomarna i vår intervju. Det framkom också att de numer känner att de tillhörde en ”annan” grupp, och att ”man tillhörde ju den där outsidergruppen, det gjorde man vare sig man vill eller inte”. Ytterligare kommentarer är

Man är alltid utpekad så länge man är ett socialfall. Samhället ser ju en på ett helt annat sätt än vad de hade gjort om man hade haft arbete och egen lön, det är ju inget som man kan ta bort, det är ju så det är. I alla fall i mina ögon. Jag tror inte allas bild av mig är bra precis, många har en mycket stor bild på mig att jag dricker väldigt mycket och så Även om de inte ser mig dricka längre så håller de fast vid den bilden, för det gör jag ju själv ibland. De människor som känner mig vet hurdan jag är nu.

Innan tillhörde jag en speciell grupp, jag tillhörde den dåliga sidan i samhället. Jag tror inte att jag brydde mig, för jag tänkte inte så då När man är på den dåliga sidan tänker man inte så då bryr man sig inte om nå, bara om spriten och annat sånt dumt.

Ungdomarna menar att de själva kan se att de förändrats, men att omgivningen inte ser det på samma sätt, utan den ser fortfarande ungdomarna som ett socialt problem i samhället. De är mer uppmärksamma på sina egna beteenden idag och tänker mycket på vad omgivningen har för åsikt om dem, även om de ibland förnekar det. En del av ungdomarna uttrycker det som att ”de bryr sig inte, det är synd om ’de andra’, de befinner sig på ett lägre plan än vi”. I nästa mening säger samma personer

Det värsta är ju nog det att de flesta av dem nog inte bildar sig en ny uppfattning om mig. Det är ju lite synd, tycker jag. De har den där gamla uppfattningen att han bara super och är ute och härjar och har sig. Hade de bara gett mig möjligheten, gett mig en ny chans.

...de har lite fördomar fortfarande, att man är en liten idiot som springer omkring och bråkar och slåss och sånt. Men, har man verkligen träffat och pratat med nån, så tror jag nästan att de märker att jag är glad och framåt. Att få bort stämpeln tar så lång tid, jag tror inte att jag kommer att få väck den helt och hållet här, då måste jag flytta härifrån. Det är så sjukt att det är så extremt mycket snack, och det går så mycket rykten, är det en liten sak så blir det så extremt av det. Det är ganska trist.

Det är precis som när man började bo här, så började de se det som man är störd. När de inte vet nånting så sprider de runt de, så tror alla att det är så. Många av de gamla kompisarna hatar mig, bara för att jag slutat med droger och sånt. De tycker att jag har brutit med dem – en slags sekt eller något, en pakt.

Vi har i tidigare avsnitt diskuterat ungdomarnas utbildningssituation, de berättade om hur de upplevde skoltiden. Många av dem säger att de inte kände att de hade något stöd av lärare, eller någon som trodde på deras förmåga att lyckas. En av ungdomarna menar att tidigare stöttade lärarna honom inte alls utan de såg bara ner på honom, detta är något, som han känner har förändrats. De lärare han har idag visar mer förståelse och mer tolerans, säger han och nu har han planer för framtiden vilket han saknade tidigare.

Kamratskapet är viktigt för ungdomarna, de finner ett starkt stöd hos varandra och hos personalen. Ungdomarnas kamratkrets har förändrats då de i stort brutit kontakten med tidigare kamrater och i stället umgås de i den ”nya gruppen”, d v s de boende i projektet, där de känner ömsesidig förståelse och trygghet. Ungdomarna uttrycker en önskan om att deras omgivning ska se dem som de faktiskt är, som individer och människor med ett egenvärde, att de ska få en ny chans.

Sammanfattningsvis kan vi, efter att ha tittat på vad olika författare skriver om stämpling och utanförskap, outsiders, hitta likheter mellan deras teorier och vårt empiriska material.

Den eller de som utpekar något eller någon som ett socialt problem sitter alltid i en maktposition. Om en situation eller person uppmärksammas negativt av allmänheten eller samhällets kontrollinstitutioner kan den stämplas som ett socialt problem. Precis så var fallet med den grupp ungdomar vi intervjuat, den negativa uppmärksamheten om dem kom ifrån skola, polis och allmännyttan. Socialförvaltningens reaktion var att något måste göras för att stävja ungdomarnas negativa beteende, de ansåg ungdomarna som ett socialt samhällsproblem.

Den allmänna meningen, som vi uppfattar det, är att människor som ofta frekventerar socialtjänsten anses tillhöra en lägre ansedd grupp i samhället. Ungdomarna som vi samtalat med har även de en känsla av att andra ”stämplar” dem som lägre stående i samhället, de känner sig nedvärderade. Elias och Scotson tar upp att om de som tillhör det etablerade samhället sätter en negativ etikett på en grupp människor kan detta forma gruppens självbild och därmed försvaga den. Ungdomarna har, enligt dem själva, redan en stämpel som bråkstakar, detta tror de kommer att medföra svårigheter för dem till en framtida upprättelse i samhället, Ohlsson och Swärd ger även de uttryck för detta i sin diskussion.

Ungdomarna menar att deras omgivning har mycket fördomar om dem och att det förekommer skvaller om de personer som ingår i projektet som om de vore ”psykiskt störda”. Skvaller som skyddsmekanism är något som Elias och Scotson diskuterar. Han menar att en etablerad grupp använder sig av skvaller för att makten ska bibehållas. Vår slutsats om det förekommande skvallret är inte nödvändigtvis densamma, utan vi har tankar om att det istället kan finnas okunskap om och rädsla för ungdomarna.

Precis som Elias och Scotson, Swärd och Ohlsson kan vi dra slutsatsen att om en person eller grupp betar sig på ett, vad samhället uppfattar, som negativt sätt, eller agerar avvikande, finns det en stor risk att bli stämplad som ett socialt problem av de som sätter upp de rådande normerna.

När vi talar om s k outsiders eller avvikare, menar vi de som inte följer de normer och regler som samhället satt upp att gälla. Vi kan likställa detta med vad Österberg menar när han

diskuterar begreppet avvikelser, där brott mot en rad olika regler, föreskrifter och kutymer är det som gör en avvikare.

SLUTDISKUSSION

I ett mindre samhälle är det troligt att ungdomar som är bråkiga utmärker sig och märks mer än vad andra gör. Så var fallet med de ungdomar vi intervjuat, de slogs, använde droger, var kriminella och dessutom ur stånd att behålla ett hyreskontrakt. Vi ville få fram hur ungdomarnas situation ser ut och vad det var som gjorde att de kunde tänka sig att medverka i ett ungdomsprojekt. Skulle detta möjligen kunna vara ett hjälpmedel för att "normaliseras" eller fanns det en risk för att de skulle bli än mer utpekade som "outsiders", vad har ungdomarna för syn på detta? Vi var även intresserade av hur man, i projektet, arbetar för att nå de mål som var uppsatta för var och en av ungdomarna. Detta var inte det enda syftet utan vi hade även tankar om vad det var kommunen ville uppnå för resultat med projektet och vilket syftet var att starta det.

När vi diskuterar integration har vi tankarna på de ungdomar som tidigare ansetts, men även nu anses som ett socialt problem, hur de ska passa in i samhället och om samhället kan acceptera deras förändrade beteende.

Även om man en gång har fallit utanför de normer och regler som är satta av samhället, måste man få en chans till att ändra sitt beteende och därmed kunna etablera sig. Samhället måste tillåta individualism där alla får ha sina egenheter, dock inom de av samhället uttalade ramarna. Samhället kan inte avkräva medborgarna enbart skyldigheter utan det måste också ge dem rättigheter. Vi måste ha en möjlighet att välja livsstil, utan att för den skull anses som desintegrerade. Det måste finnas ett samförstånd mellan medborgare och det samhällliga systemet. Man ska förstå och ta till sig de normer, värderingar, lagar och krav som finns, och dessa måste vara utformade på ett begripligt sätt för medborgarna.

Vi menar, att vara socialt integrerad och "normaliserad" är för oss som individer viktigt för att vi ska känna en tillhörighet i samhället. Människor som är kriminellt belastade, använder droger eller tillhör en illa ansedd grupp har svårare för att accepteras av samhället och därmed blir de "ensamma" och står utanför. Nycklarna till ett " normalt " liv är just detta att vara samhällsanpassad och att ens beteende accepteras av allmänheten.

Stig-Arne Berglund skriver, i sin doktorsavhandling, att ensamhet och utanförskap är våra svåraste motståndare för att kunna förändras. Det är viktigt att vara någon och att hitta ett nytt sammanhang och passa in, detta gäller väldigt mycket för de ungdomar som t ex befunnit sig på behandlingshem under en tid. Det är svårt att komma ut i ensamheten. Det är viktigt för ungdomarna att ha tillgång till lägenhet, familj, körkort, partner och arbete för att hitta sin identitet. Dock menar Berglund att kriminalitet, missbruk eller farliga gäng inte är de största hindren för att förändra.

Rasumussens artikel framhåller att utbildning och arbete är av en mycket betydande roll för den sociala integrationen. Vi är böjda att hålla med, men vi är av den åsikten att utbildningen inte har lika stor betydelse som ett arbete har. Många människor söker och hittar sin identitet i sin yrkesroll - man är någon när man har ett arbete.

Ytterligare en viktig del av den "normala" livsföringen är att ha tillgång till ett hem eller en bostad. För att få en bostad måste man ställa upp på vissa villkor, vilket kan vara svårt om man inte har t ex sysselsättning och goda referenser. Har man tidigare varit bostadslös kan det vara besvärligt att uppvisa referenser och samhället kan misstro den bostadssökande. Ger man ett socialt stöd som baseras på frivillighet i stället för att låta dessa människor finnas i ett skyddat boende, får man ett mycket bättre resultat. Detta har en tysk forskning rörande hemlöshet visat. Denna typ av bistånd är också klart billigare rent samhällsekonomiskt, menar forskarna. Det tyska projektet har gått ett steg längre i utvecklingen än det ungdomsprojekt vi beskriver. De hemlösa i Tyskland erbjöds ett förstahandskontrakt istället för ett skyddat boende, de erbjöds även ett slags frivilligt integrationsstöd – ett socialt stöd.

Den ekonomiska aspekten tas också upp i den kommun där "vårt" projekt finns. De medgav att en av anledningarna till att starta projektet var att det blir billigare för kommunen att de själva försöker ta hand om de problemungdomar som finns än att skicka iväg dem till behandlingshem på andra orter. En plats i ungdomsprojektet kostar idag ca 620 kronor per dygn jämfört med en institutionsplacering som kostar ca 1900 kronor per dygn. En annan anledning var att, det fanns ett behov för någon form av insats för att stödja och hjälpa ungdomar som kommit på "glid", de var av samhället sedda som ett socialt problem som måste åtgärdas.

Varför ställer då dessa ungdomar upp som deltagare i ett s k boendeprojekt? En del är att de vill, som vi tror, integreras i samhället och därmed föra en normal livsföring – normaliseras. De får också tillgång till bostad, sysselsättning, fritidssysselsättning och en möjlighet att komma ifrån de missbruksproblem de har. De får en andra chans, som de uttrycker det själva. Om de i själva verket kan komma att integreras och normaliseras vet vi inget om, vi kan bara hoppas på att de fortsätter sin utveckling i samma positiva anda som de gjort hittills.

Projektets idégrund är att varje människa har ett värde och alla kan med hjälp av egna inneboende resurser förändra sin situation. Det är viktigt, för ungdomarna, att de i största möjliga mån bryter med de gamla vanor och beteende de haft. För att nå detta delmål, använder man samtal som en teknik, sysselsättning för ungdomarna, både arbetstid och fritid, är andra tekniker som är viktiga. För att belysa vikten av gemenskapen återger vi här ett citat från en av ungdomarna.

Det jag tycker är bra är att de har utflykter, de har saker som de gör gemensamt. Det är inte bara ett samtal, inte bara någon man pratar med, det är människor man umgås med också. Om man umgås med en människa, då blir det att man lär känna personen på ett helt annat sätt, och då lär man sig kanske att lita på andra människor. Och vi har ju middag, och det blir ju att man mer får gå in i det vardagliga livet, man göra lite andra grejer än att bara prata. Det tycker jag är det bästa, att lära sig komma ut i livet, utflykter, middagar och allt det där. Man lär känna andra människor som är som en själv och då kanske man inte känner att man står så mycket utanför egentligen.

Ungdomarna har en stor tro på sig själva och en önskan om att de ska klara av att ansvara för ett eget boende. De känner att de numer har fått så mycket stöd från de inblandade i projektet att de kan känna tillit till andra människor. Utan detta stöd trodde ungdomarna att de fortfarande skulle levat på gatan eller hos kompisar. De är också övertygade om att de skulle fortsätta med det destruktiva beteende de tidigare hade. Själva projektet eller boende har trots allt mest hittills givit dem en positiv känsla av att de kan, att de har ett lika stort människovärde som andra i samhället. Ungdomarna vågar idag se framåt och de har ett hopp inom sig att lyckas och gå vidare. Hela projektet genomlysas av en positiv känsla och anda, dock finns det naturligtvis också avigsidor, vilket även ungdomarna och personal är högst medvetna om. Det som en del av ungdomarna tyckte var negativt är den långa väntetid och allt det de måste bevisa innan de kan få ett eget hyreskontrakt. En del av dem menar att det skulle vara mer värt att direkt få en egen bostad, istället för att hålla på och flytta runt och känna att de själva inte ägde något som t e x möbler. Det som personalen kunde uppfatta som något negativt är att ungdomarna har svårt för att utföra individuella sysslor, de känner sig

otrygga utanför den ”nya” gruppen och vill hela tiden ha stöd därifrån. Detta kan ses som ett led i processen, som förhoppningsvis ska generera i att ungdomarna ska bli starkare som individer och kunna ta steget ut i samhället.

Om vi tittar på det stöd och den trygghet som personalen och ungdomarna förmedlar till varandra, kan det vara så att personal och de boende fungerar som en familj, där personalen representerar föräldrarollen och ungdomarna står för ”barnperspektivet”? I en familj är det föräldrarna/de vuxna som står för tryggheten och det är de som visar barnen vilka normer och regler som gäller i samhället. Här ligger grunden för om barnen ska lyckas med att socialt integreras i samhället. Vi menar, för att kunna bli stark som individ och våga gå vidare, måste man känna trygghet från gruppen eller familjen.

I och med att ungdomarna känner en större trygghet och har en större tro på sin egen förmåga har de utvecklat en högre självbild och självkänsla. De känner själva att de tidigare inte var delaktiga i samhället, de hade med andra ord en lägre samhällsposition än vad de har idag. De har lång väg kvar, de känner fortfarande att de står ”lågt” på samhällsstegen, men de tycker att de har kommit en bit på väg, att de har ”klättrat”. Det är tack vare det stöd de fått från personalen och den ”nya” gruppen som de lyckats vända trenden och de har kommit till insikt om att det leverne de tidigare förde inte fungerar i längden. Ungdomarna har tidigare inte haft en trygg tillvaro, deras sociala bakgrund har i många fall varit kantade med sociala problem, detta tror vi, kan ha haft stor betydelse för att de tidigare inte kunnat integreras socialt i samhället.

Det kommer att ta tid för ungdomarna att bevisa för omgivningen att de har förändrats. Samhället har fortfarande en negativ bild av dem som ”värstingar”, de ses som ett socialt problem, eftersom de ännu inte till fullo lyckats visa att de är redo för att ta ett eget ansvar för sitt boende. Ungdomarna har en känsla av att både samhälle och omgivning ser dem som outsiders och att detta kan medföra svårigheter för dem i normaliseringsprocessen.

Som vi ser det, i dagsläget, är ”våra” ungdomar inte helt och hållet normaliserade eftersom de ännu inte klarar av att ställa upp på alla de krav som samhället och omgivningen ställer, om detta är en mognadsprocess eller inte, det har inte vi något svar på. Men, precis som ungdomarna, tror och hoppas vi – att med nya förutsättningar, med tanke på utbildningar, arbete, nya kontakter och en egen bostad - kan de lyckas med att bli en del av det etablerade

samhället. Ska ungdomarna kunna lyckas full ut, är det viktigt att omgivningen ser dem på ett nytt sätt och ger dem en chans att visa vad de faktiskt kan.

Vi tycker att det är viktigt att påpeka, precis som vi tolkar Becker, att man föds inte till en avvikare, man blir det, på grund av omständigheter i ens livssituation.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Berg, Lars-Erik (1998) "Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen" i Månson, P, red: *Moderna samhällsteorier*. Stockholm: Bokförlaget Rabén Prisma

Christoffersen Nygaard, Mogens (1997) "Börns integration eller udstötning – et af barndomens vigtigste spørgsmål" i Zeuner, L, red: *Social integration*. Köpenhamn: Socialforskningsinstituttet

Elias, N och Scotson J,L, (1999) *Etablerade och outsiders*. Lund: Arikv förlag

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Mallander, O, Meeuwisse, A, Sunesson, S (1998) "Normalisering" i Denvall, V och Jacobson, T, red: *Vardagsbegrepp i socialt arbete*. Stockholm: Norstedts Juridik AB

Marklund, Kari, chefred (1992) *Nationalencyklopedin*, Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker

Martinell Barfoed, Elizabeth (2001) 15 av 16 hemlösa klarade eget boende. *Socionomen*. 1, 82-85

Mena-Berlin, Doe, chefred (1997) *Bra Böckers Lexikon 2000*, Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker

Ohlsson, L.B och Swärd, H (1994) *Ungdom som samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur

Rasmussen, Palle (1997) "Ungdom, uddannelse og social integration" i Zeuner, L, red: *Social integration*. Köpenhamn: Socialforskningsinstituttet

Sköldstedt, Agneta (2001) Ungdomar exptertter – forskare medresenär. *Socionomen*. 2, 32

Swärd, Hans (1998) "Ungdomsproblem" i Denvall V och Jacobson T, red: *Vardagsbegrepp i socialt arbete*. Stockholm: Norstedts Juridik AB

Öhlund, Thomas (1997) *Normaliseringspraktiker i det moderna samhället*. Finland: WSOY

Österberg, Dag (1991) *Sociologins nyckelbegrepp och deras ursprung*. Göteborg: Bokförlaget Korpen, 2:a upplagan

Övriga källor

Projektplan: Från externa placeringar till behandling och förebyggande arbete i den egna kommunen (Fokus Kalmar län)

Internetadresser

Ungdomsstyrelsens hemsida <http://moby2.ungdomsstyrelsen.se/kategori/1,1157,798-2,00.html>

Stig-Arne Berglund – institutionen för socialt arbete hemsida <http://www.umu.se/socw/forskning/forskare/berglund-fo.html>

Intervjuer

Agnetha Hammerin (FoU-assistent, forskningsledare, Fokus Kalmar Län) Telefonintervju den 10 maj 2001. Muntliga uppgifter.

Bilagor

Intervjuguide 1-2

Intervjuguide 1 (2)

Frågor till ungdomarna. (fyra st aktuella i boendet + en utflyttad)

1. Hur såg dina tidigare hem- och boendeförhållanden ut?
2. Vilken kontakt har du haft med socialtjänsten, tidigare och nu – likheter/skillnader?
3. Vad var det som gjorde att du valde/gick med på att ingå i detta projekt?
4. Fanns det andra alternativ, i så fall vilka?
5. Hur ser din kompiskrets ut? Har den förändrats sedan du började i projektet?
6. Hur gick det för dig i skolan tidigare, vilket stöd hade du?
7. Hur går det för dig i skolan nu, vilket stöd får du?
8. Vad tror du att du hade gjort idag om du inte varit med i boendeprojektet?
9. Vad har du lärt dig genom att vara med?
10. Vilka ambitioner har du idag och för framtiden?
11. Hur har du utvecklats från det att du började i projektet?
12. Vilken uppfattning tror du att andra har om dig? (beteende osv)
13. Hur uppfattar du dig själv, självkänsla/självförtroende?
14. Varför tror du att du är här, varför socialen föreslog placeringen?
15. Vilken position har du i samhället, tidigare/idag?
16. Vilka förutsättningar har du för att "lyckas" nu, jämfört med tidigare?

Intervjuguide 2 (2)

Frågor till personal och handläggare (personal, IFO-chef, och politiker)

1. Vilken var anledningen till att projektet startades upp, vilket syfte har kommunen/socialförvaltningen?
2. Vem eller vilka var initiativtagare till projektet
3. Tror ni att syftet och målet med projektet kommer att uppnås?
4. Vilka teorier och metoder arbetar projektet efter?
5. Varför tror kommunen på just detta projekt?
6. Vilka positiva/negativa följder har framkommit?
7. Vilka var anledningarna till att ungdomarna kom i kontakt med socialtjänsten från början?
8. Vad krävs för att ungdomarna ska ”kvalificera” sig till projektet?
9. Varför satsar socialen på just denna åldersgrupp?
10. Hur fungerar samarbetet/kontakten mellan ungdomar, personal och handläggare?
11. Hur tror du att ungdomarnas syn på sig själva är, tror du att den förändrats sedan de kom hit?
12. Vilka förändringar, om några, har märkts på ungdomarna?
13. Har ungdomarnas förutsättningar att fungera i samhället förändrats, hur i så fall?
14. Har ni uppföljning på ungdomarna och deras situation och hur ser den ut i så fall?
15. Vad händer med ungdomarna efter det att placeringen inte längre är aktuell?
16. Har din inställning till projektet förändrats under tidens gång?
17. Vet ni om det finns någon forskning om liknande projekt, och vilka resultat har de kommit fram till?